

JEOLOJİK TERİMLERİN YAZILIŞINDA BİRLİKTELİĞİN SAĞLANMASINA YÖNELİK BİR ÖNERİ

Neşat KONAK*

Çeşitli dil bilimci, araştırmacı ve düşünürler tarafından Türkçe'nin yeni sözcük üretilmesine yatkınlığı ve aynı zamanda bir bilim dili olma özellikleri taşıdığı savunulmaktadır. Bulduğumuz coğrafi konum ve kültürel ortaklıklar nedeniyle Arapça ve Farsça'nın etkisinde kalan Türkçe'ye bu dillerden fazlaca sözcüğün girdiği, diğer yandan Tanzimat döneminden itibaren Fransızca kelimelerin de Türkçe'de yer aldığı ve zaman içinde dilimizin bir parçası gibi algılandığı bilinmektedir. Cumhuriyetin kurulmasıyla bizzat büyük önderimiz Mustafa Kemal Atatürk tarafından, bu gelişmeler dikkate alınarak Türkçe'nin yabancı diller boyunduruğundan kurtulmasına yönelik ciddi çalışmalar başlatılmış ve bu amaçla 1932 yılında Türk Dil Kurumu kurulmuştur.

Genç bir bilim dalı sayılan ve ülkemizde 1935 yılında MTA Enstitüsü'nün kurulmasıyla önemi anlaşılan jeoloji bilim dalına çok sayıda yabancı kökenli teknik terim girmiştir. Bu terimlerin pek çoğu Fransızca, bir kısmı Almanca, az bir kısmı ise İngilizce kökenlidir. Bunun önemli nedenlerinden biri de bu ekollerde yetişen uzmanların eğitim gördükleri dillerdeki okunuş tarzlarını benimsemesidir. Bunun sonucunda başta mineral ve kayaç isimleri olmak üzere çeşitli teknik terimler değişik biçimde yazılmakta ve telaffuz edilmektedir. Örneğin serizit-serisit, plajiyoklas-plajiyoklas-plajiyoklaz+, ortoklas - ortaklaz+, fenjit-fengit, harzburjit-harzburgit, kaolen-kaolin+,

fluorit-florit gibi. Diğer yandan Türkçe'de iki sesli harf arasına "y" kaynaştırma harfinin konulması bir kuraldır. Yani biyoloji değil de biyoloji olarak yazılır ve okunur. Aynı kural jeolojik teknik terimler içinde geçerli olmalıdır. Örneğin biotit-biyotit+, diopsit-diyopsit, granitoid-granitoyid, Trias-Triyas+, Paleozoik-Paleozoyik+, Mesozoyik-Mesozoik-Mezozoik+ gibi. Benzer sorun jeolojik zamanlar içinde geçerlidir. Ancak 2003 yılında TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası tarafından belli bir uzman kadronun danışmanlığında hazırlanarak basılan Jeolojik Zaman Çizelgesinde özellikle katların yazılış ve okunuşunda bir birlikteliğe gidilmesi hedeflenmiştir. Yine jeoloji literatüründe iki kelimeden oluşan traki-andezit, volkanosedimanter, volkanostratigrafi, tektonostratigrafi vb. bazı kavramlar, bazı yazarlarca traki-andezit, volkano-sedimanter, volkano-stratigrafi, tektono-stratigrafi şeklinde yazılarak sözcükler (-) işareti ile birbirlerinden ayrılmaktadır.

Bir diğer önemli sorun ise jeoloji literatüründe kumtaşı, silttaşı, kireçtaşı vb. kayaç isimleri tek bir terimi ifade etmeleri nedeniyle bitişik olarak yazılmaları benimsenmiştir. Ancak Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan sözlük ve yazım kılavuzunda bu terimler ayrık, yani kum taşı, silt taşı, kireç taşı şeklinde yazılması kabul edilmiştir. Ayrıca jeolojik devir, devre ve kat isimlerinin baş harfleri büyük yazılmasına karşın, aynı kurum tarafından bunların küçük harfle yazılması benimsenmiştir.

Yukarıda belirtilen ve sayıları daha da arttırılabilecek farklı yazım tarzları gelişmiş güzel kullanılmaktadır. Özellikle yer bilimleri ilgili periyodik yayınlarda, benzer sorunlarla

* Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, Jeoloji Etütleri Dairesi Başkanlığı, Ankara

sıkça karşılaşılmakta ve bazı kurallar konulmuş olsa da bunlar kişiden kişiye veya periyodik yayından periyodik yayına değişmekte, bu farklı uygulamalar yazarların kararsızlığa düşmesine neden olmaktadır.

Halbuki bir bilim dili olmayı hedefleyen Türkçe’de, yazım dilindeki bu tür farklılıkların olması arzulanmayan bir durumdur. Bu konuda birlikteliğin sağlanması için ileriye yönelik sağlıklı kararların alınması ve bu karar-

lara uyulması gerekmektedir. Bunun için Türk Dil Kurumunun bilgisi dahilinde ve MTA Genel Müdürlüğü’nün öncülüğünde, Yer bilimleri konusunda eğitim veren üniversiteler ile TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası ve ilgili oda ve dernekler gibi sivil toplum örgütlerinin ortaklaşa oluşturacakları bir komisyon kanalıyla tüm bu tartışmalı teknik terimler uzmanlarca ele alınıp irdelenebilir ve sağlıklı kararlar alınabilir. Amaçlanan hedefe ulaşılması dileğiyle.